

Aneta Banaszek-Szapowałowa

Uniwersytet Śląski w Katowicach/ Polska

Algorytm gatunkowy na zajęciach z tłumaczenia specjalistycznego

ABSTRACT

Genre algorithm in specialized translation classes

The article presents theoretical foundations and practical application of the genre algorithm as a didactic tool in specialized translation classes. Therein attention is paid to they way the genre algorithm functions step by step and how it can be used to enrich the didactic environment with not only textual, but also illustrated and audiovisual materials on differing levels of complexity. The base for the research is formed by sources from the thematic area “The human eye: anatomy, defects and diseases, medical procedures”. As the conclusions indicate, the genre algorithm forms a multileveled framework which allows the students involved in the learning process to enhance terminological competence, develop genre awareness and strengthen the critical evaluation of the resources used in the translation process. Therefore, the paper aims to increase the incorporation of the genre approach in the teaching of specialized translation.

Keywords: genre algorithm, genre approach, specialized translation, medical translation, human eye

Organizacja zajęć z tłumaczenia specjalistycznego (TS) wymaga od wykładowcy starannego przemyślenia zarówno kwestii doboru materiału, jak i sposobów późniejszego wykorzystania go na zajęciach. W artykule przedstawiono założenia dotyczące konstruowania algorytmów gatunkowych, zasad pracy opartej na podobnych schematach na przykładzie tekstów wybranej linii tematycznej i – wreszcie – zalety wynikające ze stosowania omówionego rozwiązania. Jest to propozycja zwiększenia udziału podejścia gatunkowego w zakresie kształcenia tłumaczy tekstów specjalistycznych, z uwagi na fakt, że

[...] gatunki są jednym z narzędzi dydaktycznych, które z jednej strony pozwalają na kształcenie umiejętności typowo językowych, z drugiej natomiast mają na celu stymulowanie zdolności krytycznego myślenia, takich jak kategoryzacja, ocena i synteza informacji czy też zestawianie poglądów lub interpretacji danego zagadnienia na zasadzie kontrastu (Aleksandrak 2018: 88).

Założenia te, bliskie także Autorce, znajdują swoje odzwierciedlenie w omówionej poniżej koncepcji algorytmu gatunkowego, stworzonego na potrzeby zajęć z TS.

1. Podejście gatunkowe w dydaktyce przekładu specjalistycznego

Pisząc o gatunkach jako narzędziu dydaktycznym, polscy badacze odwołują się najczęściej do ustaleń anglojęzycznych autorów z zakresu *genre pedagogy* i *text-based instruction* (Pitura 2022). Proponowane na gruncie polskim rozwiązania dotyczą głównie rozumianej szeroko dydaktyki polonistycznej (np. Dunin-Dudkowska 2018), a także kształcenia w zakresie języka akademickiego polskiego (np. Jasińska 2024) czy angielskiego (np. Aleksandrak 2018). Kwestia gatunku tekstu specjalistycznego wydaje się być zaniedbywana w zarówno w nauczaniu języków specjalistycznych (zob. Grochala 2019: 226–227), jak i translodydaktyce¹, gdzie omawianie gatunku tekstu w przekładzie odbywa się na styku kilku kompetencji tłumacza, w tym zasadniczych, do których „należą kompetencja językowa w zakresie języka wyjściowego i docelowego, kompetencja interkulturowa oraz kompetencja komunikacyjna” (Małgorzewicz 2014: 2). Odnosnie do kwestii wyodrębnienia kompetencji tłumacza Lubocha-Kruglik trafnie zaważa:

Mimo jednak wielu opracowań teoretycznych na ten temat model tych kompetencji nie został jeszcze ustalony w ostatecznym kształcie, stopień zaś jego złożoności stale się zwiększa. Zakłada się zwykle, że na kompetencje podstawowe tłumacza składa się wiele subkompetencji, obejmujących między innymi takie sprawności, jak komunikacyjna i tekstowa w co najmniej dwóch językach; tematyczna w dziedzinach, w których tłumacz wykonuje tłumaczenie; umiejętność poszukiwania danych i właściwego ich wykorzystania (Lubocha-Kruglik 2020: 47).

W opinii autorki tego tekstu, idea podejścia gatunkowego w dydaktyce przekładu specjalistycznego zakłada immersję w zróżnicowany gatunkowo świat dyskursu, czy – dla realiów jednego/dwóch semestrów zajęć TS – raczej tylko wybranych zagadnień, w celu dostrzeżenia panujących w jego/ich obrębie reguł

1| Termin *translodydaktyka* podają za Płużyczką (2009: 197).

i niuansów (patrz przykłady opisane w dalszej części artykułu). Znajomość sposobów istnienia i powielania informacji w postaci różnych gatunków tekstów zarówno w języku wyjściowym, jak i języku przekładu pozwoli na podejmowanie prawidłowych decyzji w późniejszej praktyce tłumaczeniowej.

2. Założenia tworzenia algorytmu gatunkowego

Algorytm definiowany jest w *Wielkim słowniku języka polskiego* jako „ograniczony ciąg precyzyjnie określonych czynności, których wykonanie prowadzi do rozwiązania zadania”.² Bardziej precyzyjne jest określenie z dziedziny informatyki – pozycjonuje ono sam algorytm w kontekście danych wejściowych i wyjściowych: „Algorytm to skończony ciąg instrukcji, który na podstawie danych wejściowych generuje dane wyjściowe. Krótko mówiąc, algorytm to sposób na rozwiązanie danego problemu. Wynikiem takiego rozwiązania są dane wyjściowe”.³

Algorytm przedstawiony w dalszej części tekstu skonstruowany jest dla następujących założeń: zajęcia odbywają się na studiach I stopnia, studenci mieli już teoretyczne wprowadzenie do zagadnień przekładu oraz zajęcia praktyczne z TS w poprzednim semestrze, reprezentują poziom językowy co najmniej B1, zagadnienie opisane algorytmem realizowali w jakimś stopniu w ramach stosownego przedmiotu w szkole podstawowej i ponadpodstawowej oraz na zajęciach z Praktycznej nauki języka rosyjskiego. Dane wyjściowe natomiast można utożsamiać z przedstawionymi dalej celami szczegółowymi.

Tworzenie samego algorytmu składa się z trzech etapów:

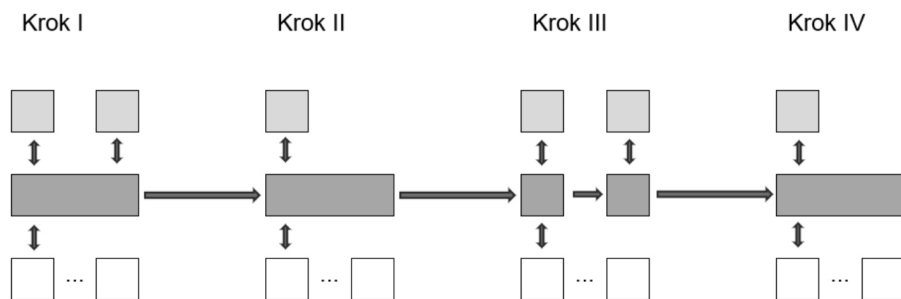
1. określenie zagadnienia będącego treścią zajęć i jego lokalizacja na mapie gatunków;
2. wybór 3–5 gatunków podstawowych, wyskalowanie stopnia trudności tekstów i przypisanie ich – w odpowiedniej kolejności – do poszczególnych kroków algorytmu;
3. dobór materiałów fakultatywnych z uwzględnieniem ich potencjału dla dydaktyki TS.

Schemat blokowy obrazujący poszczególne kroki i powiązania między tekstami może wyglądać na przykład tak, jak na schemacie 1 (s. 96).

Bloki koloru jasno- i ciemnoszarego przedstawiają materiał przygotowywany przez wykładowcę, poziom bloków białych ilustruje teksty, do których studenci dotrzeć muszą samodzielnie zgodnie z indywidualnymi potrzebami (dla każdej osoby będzie to zapewne inna liczba jakościowo różnych materiałów – co na schemacie zasygnalizowano wielokropkiem). Teksty ciemnoszare stanowią

2| <https://wsjp.pl/haslo/podglad/34845/algorytm> (dostęp: 1.10.2024).

3| <https://www.algorytm.edu.pl/matura-informatyka/algorytm> (dostęp: 1.10.2024).

Schemat 1: Przykładowy algorytm (opracowanie własne)

podstawę zajęć z TS – podlegają analizie przedtłumaczeniowej, następnie są tłumaczone, uzgadniane i omawiany jest ostateczny wariant przekładu. Sekwencja bloków tego poziomu z założenia układana jest według zasady rosnącej specjalizacji tekstów, czyli, inaczej mówiąc, od najprostszego do najtrudniejszego w tłumaczeniu. Jasnoszary materiał to starannie wyselekcjonowane przez wykładowcę teksty fakultatywne, które nie podlegają tłumaczeniu, ale są niezbędne do realizacji bieżących celów w stosunku do podstawowego (ciemnoszarego) tekstu na danym kroku (zależność tę ilustruje strzałka dwustronna pomiędzy blokiem jasno- i ciemnoszarym)⁴.

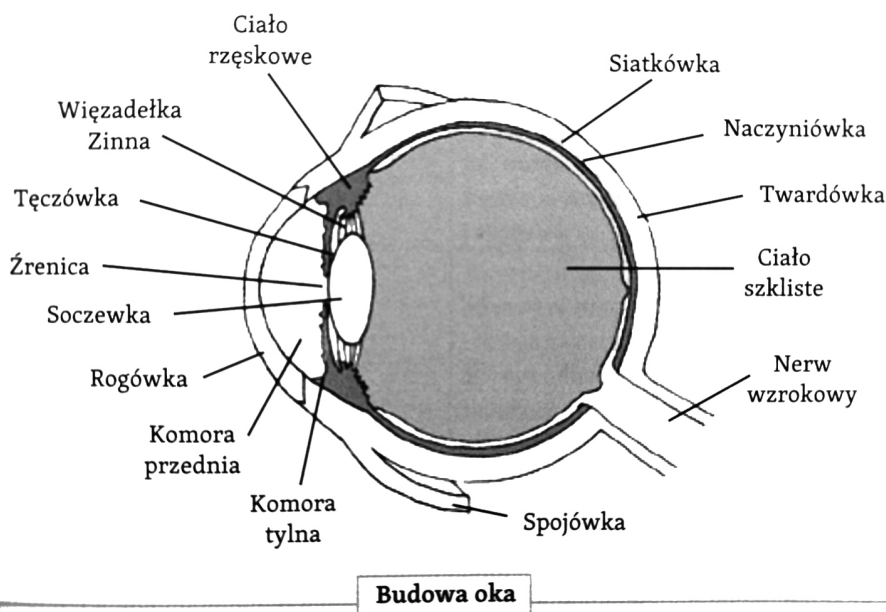
3. Zasady pracy z algorytmem (na wybranym przykładzie)

Powyższy schemat bokowy ilustruje zagadnienie „Narząd wzroku człowieka: anatomia, wady i schorzenia, procedury medyczne”. Wybór tekstów jest – oczywiście – subiektywny, gdyż nie jest możliwe (ani celowe) wykorzystanie wszystkich gatunków reprezentujących dane zagadnienie w jednym schemacie. Warto jednak się starać, by pominięte gatunki pojawiły się w kolejnym, prezentującym już inne zagadnienie, algorytmie. Omówienie poszczególnych kroków daje możliwość zaprezentowania przykładowych konfiguracji tekstów i możliwych do realizacji, w takim właśnie a nie innym zestawieniu gatunków, celów szczegółowych, i – na końcu – wyciągnięcie wniosków dotyczących zalet wykorzystania algorytmów gatunkowych na zajęciach z TS.

W kroku 1. gatunkiem podstawowym (podlegającym – jak już było powiedziane – analizie, tłumaczeniu, uzgodnieniu i omówieniu) jest ilustracja *Budowa*

4| Często przy pomocy materiału fakultatywnego realizowane są jednocześnie także cele globalne w stosunku do całości opisanego algorytmem zagadnienia, czy nawet szerzej – modułu (przedmiotu) TS. Dla przejrzystości nie umieszczono ilustrujących tych zależności strzałek na schemacie.

oka zaczerpnięta z materiałów zaproponowanych w podręczniku *Tłumaczenie specjalistyczne – język rosyjski. Medycyna* (Lubocha/Małysa 2017: 81). Tekst stanowi przypomnienie wiedzy przyswajanej już w starszych klasach szkoły podstawowej, a gatunek ilustracji interpretacyjnej poprzez swoją lakoniczną formę idealnie nadaje się na wprowadzenie do tematu.

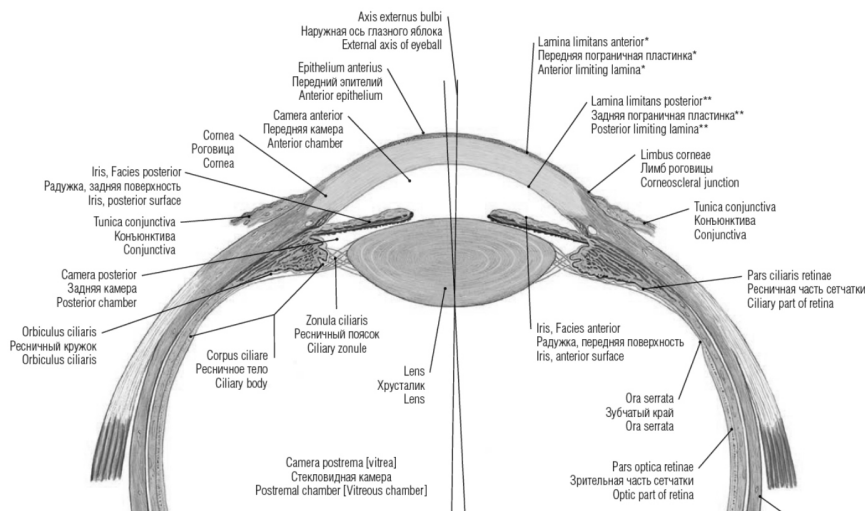
Budowa oka

Rys. 1: Budowa oka (Lubocha/Małysa 2017: 81)

Dodatkowo zaproponowane są dwa fakultatywne teksty rosyjskojęzyczne: analogiczna ilustracja *Строение глаза* z ww. podręcznika – jako tekst paralelny nieznacznie tylko różniący się odnośnie do ujętych lub nie w opisie oka terminów (Lubocha/Małysa 2017: 82) oraz trzeci tom rosyjskiego wydania *Atlasu anatomii człowieka: Głowa, szyja, układ nerwowy* (Paul'sen/Vaške 2021). Ostatnie z wymienionych źródeł zawiera kilkanaście ilustracji różnych przekrojów oka wraz z oznaczeniem elementów, co bardzo ważne, w terminologii trzech języków: łacińskiego, rosyjskiego i angielskiego.

Celami takiego doboru materiału fakultatywnego są:

- zademonstrowanie wartości tekstów paralelnych *Budowa oka* i *Строение глаза* w opozycji do informacji zamieszczonej w *Podręcznym słowniku medycznym polsko-rosyjskim i rosyjsko-polskim* (Zaniewski/Hajczuk 1999: 917), który błędnie podaje *хрустальник (zamiast хрусталик)

Rys. 2: Fragment schematycznej ilustracji przekroju oka (Paul'sen/Vaške 2021: 188)

jako odpowiednik terminu *soczewka oka*⁵, i – co najważniejsze – utwierdzenie studentów w przekonaniu o konieczności sprawdzania nieznanych terminów w kilku źródłach;

- zwrócenie uwagi studentów na zakres materiału (poprzez przekartkowanie 55 stron atlasu anatomicznego poświęconych samemu tylko oku)⁶ i – oczywiście – na wartość tego typu źródeł dla tłumacza, w tym miejscu koniecznie trzeba także zaznaczyć możliwość uzgadniania znaczeń polskich i rosyjskich terminów medycznych przy pomocy języków pośredników (łacińskiego, angielskiego)⁷.

Krok 2. zakłada tłumaczenie tabeli dotyczącej narządu wzroku z ww. podręcznika (Lubocha/Małyśa 2017: 83–84). Gatunek tabeli przewiduje systematyzację informacji i ich prezentację w skompresowanej formie, dzięki czemu doskonale nadaje się do sprawnego uzupełnienia słowniczków terminologicznych. W rubrykach tabeli ujęte są wszystkie układy oka wraz z opisem budowy i funkcji poszczególnych elementów.

-
- 5| Z tego słownika studenci korzystali prawie na każdych zajęciach, by wszyscy mieli możliwość sprawdzenia kilku przykładów w trakcie semestru.
 - 6| Temat przedstawiono w podrozdziałach: *Развитие, Скелет глазницы, Веки, Слезный аппарат, Мышцы глаза, Топография, Глазное яблоко, Зрительный тракт* (Rozwój, Oczodół, Powieki, Narząd łzowy, Mięśnie oka, Topografia, Gałka oczna, Droga wzrokowa).
 - 7| Ten drugi – angielski – to przecież *lingua franca* współczesnej nauki w ogóle, więc i najnowszych dokonań w dziedzinie nauk medycznych.

Системы	Придатки и части глаза	Строение	Функции
Оптическая	Радужная оболочка (радужка)	Передняя часть со- судистой оболочки	Содержит пиг- мент, придаю- щий цвет глазу
	Зрачок	Отверстие в радужной оболоч- ке, окружённое мышцами	Регулирует количество света, расширяясь и суживаясь
	Хрусталик	Двояковыпу- клая эластичная прозрачная линза, окружённая рес- ничной мышцей	Преломляет и фокусирует лучи света, обла- дает аккомода- цией

Rys. 3: Fragment tabeli dotyczącej narządu wzroku (Lubocha/Małysa 2017: 83–84)

Materiał fakultatywny to fragment scenariusza zajęć przedszkolnych dotyczących narządu wzroku pod tytułem *Сказка третья. «Научная»* (*Bajka Trzecia. «Naukowa»*) zamieszczonego w czasopiśmie pedagogicznym (Nečugovskih/Zagarskih 2020: 23). Poza podstawowym opisem budowy oka, autor proponuje doświadczenie pokazujące dzieciom zwięzanie i rozszerzanie się źrenicy w zależności od natężenia oświetlenia w pomieszczeniu, a następnie przypomina młodym słuchaczom o zakładaniu – w razie konieczności – okularów przeciwsłonecznych.

Celami takiego doboru materiału fakultatywnego są:

- ▶ uatrakcyjnienie zajęć poprzez skierowanie uwagi na ustalenie gatunku tekstu (dość nieoczekiwane dla studentów rozpoznanie scenariusza zajęć przedszkolnych w obrębie artykułu naukowego w czasopiśmie pedagogicznym);
- ▶ poszukiwanie terminologii i uzupełnienie słowników (*линза, очки с линзами серого цвета* i in.), refleksja nad zasadnością użycia synonimicznych względem pojęć naukowych sformułowań (*чёрная точка, зрачок, отверстие*) i obrazowości porównania budowy oka do nowoczesnego aparatu fotograficznego, i – bardzo ważne – uwrażliwienie na zjawisko synonimii kontekstowej.

Krok 3. na poziomie tekstów podstawowych rozbity jest na dwa pomniejsze etapy, które zakładają pracę z symetrycznymi materiałami informacyjnymi dla pacjentów ze stron klinik okulistycznych *SwissLaser*⁸ i *Глазцентр Микрохирургия глаза*⁹. Wybrane fragmenty dotyczą przebiegu operacji wady wzroku,

8| <https://swisslaser.pl/laserowa-korekcja-wzroku/femtolasik/> (dostęp: 25.02.2024).

9| <https://spb.glazcentre.ru/uslugi-centra/femtolasik/> (dostęp: 29.02.2024).

века можно разными способами — строить смешные рожицы, танцевать. Сейчас подарите друг другу улыбку, посмотрите друг на друга ласковым взглядом.

Когда человек совершает добрые дела и поступки, какое бывает у него лицо в эту минуту? (Доброе, приятное, с добрыми глазами, с улыбкой.)

Сказка третья. «Научная»

Воспитатель. Природа подарила человеку бесценный дар — глаза и зрение! Человеческий глаз называют «окном в мир», и по устройству глаз сложнее самого большого и современного фотоаппарата!

А теперь внимательно приглядитесь к глазам друг друга. Видите, в середине расположена черная точка, ее называют зрачок. На самом деле это не точка, а отверстие. Зрачок может то расширяться, то сужаться. Так он реагирует на свет, который попадает на очень чувствительную сетчатку глаза. Если лучи ослепительно яркие — зрачок сужается, а если освещения недостаточно для рассматривания — зрачок расширяется, стараясь уловить больше света. Лучи раздражают нервы, по ним сигнал поступает в мозг, и человек не просто видит, а понимает, что он видит. Глаза и мозг работают дружно!

Проведем опыт: посмотрим друг другу на зрачки при ярком освещении, а затем в затемненном помещении. Что вы заметили?

Дети отвечают.

Подсказка. От ослепительных, палящих лучей солнца глаза нужно оберегать. Они будут хорошо себя чувствовать в очках с линзами серого, коричневого, зеленого цвета. А вот розовые, голубые и желтые очки долго носить врачи не советуют — глаза быстро устанут.

Сказка четвертая. «Спортивная»

Воспитатель. Глаза двигаются, открываются, закрываются и помогают им в этом глазные мышцы. Ваши глазные мышцы пока еще развиваются. Для их укрепления есть специальные упражнения. Какие упражнения вы знаете?

Дети. «Метка на стекле», зарядка для глаз.

Воспитатель. Предлагаю вам провести игровую гимнастику или зарядку для глаз.

Гимнастика для глаз

Удивляется луна:

Дети широко открывают глаза, поднимают брови.

Засветились два окна,

zalet proponowanej metody, a w przypadku języka rosyjskiego także odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania. W zaproponowanym materiale można wskazać obok treści czysto informacyjnych dotyczących procedury medycznej także elementy tekstu perswazyjnego i wartościującego (np. *minimalne ryzyko powikłań, krótki czas zabiegu, duży zakres korekcji, wszystko jest całkowicie bezbolesne, минимальный риск осложнений, короткий реабилитационный период, широкие возможности применения, отсутствие болевых ощущений*). Warto zwrócić w tym miejscu uwagę studentów na potencjalną dwuzadaniowość niektórych terminów medycznych: jednocześnie informowanie i promowanie zabiegu medycznego.

Cięcie laserem femtosekundowym	Korekta laserem
Dzięki precyzyjnemu laserowi femtosekundowemu, chirurg wykonuje cięcie w rogówce, tworząc cienki płatek o grubości 0,1 mm – flap. Podczas tego etapu Pacjent może odczuwać lekki nacisk na oko i przez chwilę widzieć ciemność.	Chirurg używa lasera excimerowego, by przez kilka sekund wymodelować odstaloną wcześniej rogówkę. Etap ten nie powoduje u Pacjenta żadnego dyskomfortu. Chirurg kontroluje użycie lasera za pomocą mikroskopu.

Rys. 5: Fragment materiałów informacyjnych ze strony kliniki (patrz przypis 8)

03 Минимальный риск осложнений

Первый этап процедуры – формирование лоскута роговицы посредством лазерного аппарата минимизирует риск осложнений, благодаря высокой точности воздействия в отличие от микрокератома.

04 Оперативность

Операция Фемто ЛАСИК длится не более 15 минут. Роговичный лоскут формируется за 5 секунд, а сама коррекция проводится за полминуты.

05 Отсутствие болевых ощущений

Во время оперативного вмешательства пациент не ощущает боли.

06 Короткий реабилитационный период

Так как во время коррекции механической резекции роговицы не происходит, восстановительный период значительно уменьшается.

Rys. 6: Fragment materiałów informacyjnych ze strony kliniki (patrz przypis 9)

Fakultatywny materiał stanowią materiały wideo, które również kierowane są do osób potencjalnie zainteresowanych poprawą jakości widzenia. Są to prezentacje promocyjne, w tym z wizualizacją działania lasera: *Laserowa korekcja wzroku metodą FemtoLASIK¹⁰, Femto-LASIK laserowa korekcja wzroku¹¹*

10| https://www.youtube.com/watch?v=nGLXNq_OtNU (dostęp: 1.10.2024).

11| <https://swisslaser.pl/laserowa-korekcja-wzroku/femtolasik/> (dostęp: 1.10.2024).

i ЛАСИК vs. Фемто ЛАСИК¹². Z uwagi na to, iż monolog wygłaszają lekarze w materiale pojawiają się profesjonalne terminy z zakresu chirurgii oka. Z kolei określony odbiorca – potencjalny pacjent – odnajdzie elementy wartościowania i perswazji (w tym slogan *Ты можешь видеть больше*).

Celami takiego doboru materiału fakultatywnego są:

- zapewnienie lepszego zrozumienia procedury medycznej (zwłaszcza pomocny wydaje się wspomniany element wizualizacji), dzięki czemu spełniony zostaje podstawowy warunek dla procesu przekładu: tłumacz rozumie sens tekstu, który ma przetłumaczyć;
- odnośnie do pracy terminologicznej, to nie tylko uzgodnienie ekwiwalencji terminologicznej, ale także dostarczenie przez materiał dźwiękowy ważnych informacji o wariantowości wymowy¹³ nazw technologii laserowych: *femto-LASIK*, *ekscimerowy*.

Krok 4. to fragment tekstu *stricte* specjalistycznego, kierowanego do wąskiego grona odbiorców – w pierwszej kolejności lekarzy okulistów. Mowa o artykule naukowym: *Лазерная экстракция катаракты на глазах с открытоугольной глаукомой* (Ginoân/ Кораев/ Кораева 2013), w którym porównywane są rezultaty dwóch metod usunięcia zaćmy: przy pomocy lasera i fakoemulsyfikacji ultradźwiękowej. Artykuł obfituje w skrótowce, niespotykane w materiałach poprzednich kroków, takie jak: ЛЭК, узФЭ, ПОУТ, ВГД, ИОЛ, a także wysokospecjalistyczne terminy, w tym nazwy leków (0,5% бетаксолол), procedur medycznych (внутрикапсульная имплантация) i rozpoznąć (артифактичный глаз). Tłumaczenie tekstu z zakresu najnowszych osiągnięć medycyny powinno – niejako przy okazji – nakierować studentów na wnioski: i lekarze, i tłumacze uczą się przez całe życie!

лекозапедней стадии заболевания. После ЛЭК гипертензия возникла только у части пациентов с 3-й стадией глаукомы, а в контрольной группе (после ФЭ) у всех пациентов с 3-й стадией. У большинства пациентов стабилизация ВГД (не выше 23 мм рт. ст.) была достигнута к 5-7 суткам на фоне дополнительной местной гипотензивной терапии (0,5% бетаксолол или 2,0% дорзоламид). Острота зрения в этот период с максимальной коррекцией на всех глазах была в пределах от 0,3 до 0,7.

Rys. 7: Fragment artykułu naukowego (Ginoân/ Кораев/ Кораева 2013: 64)

12| <https://spb.glazcentre.ru/video/femto-lasik.mp4> (dostęp: 1.10.2024).

13| Dostrzeżono również zjawisko wariantowości zapisu terminów: *ekscimerowy* i *exci-merowy*, *Femto-Lasik* i *FemtoLASIK*.

Gatunek artykułu naukowego skontrastowany jest z siedmiominutowym reportażem (w języku polskim) o osobie, która poddała się podobnej operacji przywrócenia wzroku.¹⁴ Bohaterce na każdym kroku towarzyszy kamera, dzięki czemu dodatkowo uzyskujemy także materiał w postaci dialogów pacjentki z personelem medycznym czy relacji jej samej na temat swojego stanu zdrowia przed operacją oraz samopoczucia po usunięciu opatrunku na wizycie kontrolnej. Bardzo cenny jest także komentarz przeprowadzającego zabieg lekarza, który opisuje co dzieje się na ekranie, np.: „W tej chwili wykonuję dwa znaczniki na rogówce. One wskażą południk, w którym ta soczewka toryczna ma być umieszczona na koniec zabiegu”.

Celami takiego doboru materiału fakultatywnego są:

- kontekstualizacja suchych faktów i liczb przedstawionych w tekście naukowym w prawdziwych sytuacjach: w gabinetach i salach szpitalnych – od badań wstępnych u pacjentki poprzez sam zabieg aż do wizyty kontrolnej;
- uzyskanie synonimicznych określeń i peryfrazy dla wysokospecjalistycznych terminów medycznych dzięki dialogom personelu z pacjentem oraz narracji skierowanej do widza;
- rozbudowanie bazy pojęciowej i terminologicznej z każdym kolejnym wykonanym krokiem algorytmu, zarówno na podstawie materiału podstawowego, jak i fakultatywnego, (np.: krok 1.: *soczewka oka / хрусталик*, krok 2.: *двояковыпуклая прозрачная линза, окружённая ресничной мышцей; преломляет и фокусирует лучи света, обладает аккомодацией*, krok 4.: *афакия / afakia*, *brak soczewki oka*, *ИОЛ*, t.j. *интраокулярная линза / soczewka wewnątrzgałkowa*, *артифакция / pseudofakia*, *rzekomosoczewkowość*), co daje do zrozumienia studentom, z jakimi poziomami trudności tekstów być może będzie musiał się mierzyć przyszły tłumacz.

Teksty podstawowe (ciemnoszare na schemacie 1) studenci dostają przed zajęciami i tu właśnie jest miejsce na uzupełnienie „treścią”, czyli konkretnymi materiałami białych bloków schematu. Zadaniem każdej osoby jest bowiem nie tylko przemyślenie całości pod względem analizy przedtłumaczeniowej, ale także przygotowanie tłumaczenia krótkiego fragmentu (rozbity na mniejsze części materiał wykładowca przydziela w zależności od liczebności grupy i długości tekstu albo pojedynczym osobom, albo kilkusobowym grupom). W przypadku trudniejszego materiału można zasugerować konkretne teksty paralelne i pomóc w ten sposób studentom zapełnić owe białe bloki. Podczas pracy na zajęciach, gdy uzgadniany jest ostateczny wariant tłumaczenia, warto uzyskać także informację zwrotną odnośnie do wykorzystanych w pracy samodzielnej gatunków (zwłaszcza w przypadku tłumaczeń nieprawidłowych,

14| <https://www.youtube.com/watch?v=4WW3sDEhRmg> (dostęp: 7.03.2024).

np. gdy wybór padł na gatunek zwykłego słownika dwujęzycznego polsko-rosyjskiego i otrzymano dla *płatki rogowki* błędne **ленесток роговицы*, zamiast wyekscerpowania z zasugerowanego tekstu paralelnego właściwego odpowiednika terminologicznego: *роговичный лоскут*).

4. Ewaluacja pracy z algorytmem

Omówione wyżej cele pracy z tekstami na poszczególnych krokach pokazują potencjał dydaktyczny danej konfiguracji gatunków przypisanych do konkretnego schematu blokowego stworzonego dla linii tematycznej: „Narząd wzroku człowieka: anatomia, wady i schorzenia, procedury medyczne”. W tym miejscu warto wskazać ogólne zalety zastosowania koncepcji algorytmu gatunkowego. Należą do nich bez wątpienia:

- ekspozycja na wielokodowe (pismo, ilustracja, dźwięk i film) i zróżnicowane gatunkowo materiały, co – zgodnie z ustaleniami neuronauk o wartości emocji, zaskoczenia i różnorodności w procesie uczenia się/nauczania – zapewnia ciekawsze zajęcia oraz lepsze efekty;
- stopniowanie trudności materiału podstawowego i „śledzenie” rozwoju wątku we wspomnianej sekwencji gatunkowej imituje naturalne zdobywanie wiedzy przez człowieka, jednocześnie fakultatywne teksty dają możliwość pełniejszego zrozumienia tematu i spojrzenia na zagadnienie z perspektywy kilku różnych uczestników komunikacji;
- dostęp do zróżnicowanych źródeł zapewnia wysoką jakość pracy terminologicznej i dąży do maksymalnej rozbudowy bazy pojęciowej, poszerza także ogólną kompetencję gatunkową studentów, w szczególności zaś – znajomość mapy gatunków dyskursu będącego treścią zajęć;
- równolegle z doskonaleniem kompetencji translacyjnej następuje podnoszenie poziomu kompetencji językowej i pozajęzykowej, przy jednoczesnym – co ważne – rozwijaniu postawy krytycznej wobec możliwych do wykorzystania w procesie tłumaczenia źródeł.

Podsumowując, brak odpowiedniego naświetlenia w literaturze naukowej idei podejścia gatunkowego w dydaktyce przekładu specjalistycznego skłoniło autorkę do zaprezentowania swojego sposobu organizacji zajęć z TS i wykazania jego zalet. W dalszej perspektywie warto zastanowić się nad możliwościami zastosowania algorytmu gatunkowego na innego typu zajęciach praktycznych wymagających organizacji materiału tekstowego.

Bibliografia

Aleksandrzak, Magdalena (2018). „Podejście gatunkowe jako forma nauczania w kształceniu umiejętności akademickich i języka akademickiego”.

- W: Aleksandrzak, M. (red.) *Języki specjalistyczne w lingwistyce stosowanej: Między teorią a praktyką*. Poznań. S. 79–91.
- Dunin-Dudkowska, Anna (2019). „Gatunki wypowiedzi w kontekście glottodydaktycznym” W: *Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 25. S. 111–122.
- Ginoan, Armen Andronikovič/ Kopaev, Sergej Ūr’evič/ Kopaeva, Valentina Grigor’evna (2013). „Lazernaâ êkstrakciâ katarakty na glazah s otkryto-ugol’noj glaukomoj”. W: *Vestnik OGU* №4 (153). S. 63–65.
- Grochala, Beata (2019). „O kształtowaniu kompetencji genologicznej w nauczaniu języka polskiego jako obcego”. W: *Acta Universitatis Lodzensis Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 26. S. 221–229.
- Jasińska, Agnieszka (2024). „Ustne i pisemne gatunki wypowiedzi stosowane na polskich uczelniach w perspektywie glottodydaktycznej”. W: *Poradnik Językowy* 10. S. 9–21.
- Lubocha-Kruglik, Jolanta (2020). „Leksyka specjalistyczna w tekście literackim a kompetencje tłumacza (na materiale polskich przekładów powieści kryminalnych Aleksandry Marininy)”. W: *Slavica Wratislaviensia* CLXXI. S. 47–56.
- Lubocha-Kruglik, Jolanta/ Małysa, Oksana (2017). *Tłumaczenie specjalistyczne – język rosyjski. Medycyna*. Katowice.
- Małgorzewicz, Anna (2014). „Językowe i niejęzykowe kompetencje tłumacza. Próba zdefiniowania celów translodydaktyki akademickiej”. W: *Lingwistyka Stosowana* 11. S. 1–10.
- Müldner-Nieckowski, Piotr (2014). „Uwagi o odmianach języka lekarskiego”. W: Kozłowska, A./ Świątek, A. (red.) *Znaczenie, tekst, kultura*. T. 5. Warszawa. S. 399–412.
- Nečugovskih, Marina Ivanovna/ Zagarskih, Natal’â Aleksandrovna (2020). „Skazki-podskazki pro naši glazki. Sovmestnaâ deâtel’nost’ pedagoga i detej staršego doškol’nogo vozrasta”. W: *Vospitatel’* 5. S. 21–25.
- Paul’sen, Fridrih/ Vaške, Jens (2021). *Atlas anatomii človeka*. T. 3. *Golova, šea i nejroanatomia*. Moskva.
- Pitura, Joanna (2022). „Pedagogika gatunkowa w rozwijaniu umiejętności komunikacji ustnej w szkole wyższej”. W: *Języki Obce w Szkole* 3. S. 113–119.
- Płużyczka, Monika (2009). „Dydaktyka translacji – rozważania terminologiczne”. W: *Przegląd Glottodydaktyczny* 26. S. 195–200.
- Zaniewski, Jan/ Hajczuk, Roman (1999). *Podręczny słownik medyczny polsko-rosyjski i rosyjsko-polski*. Warszawa.

Aneta Banaszek-Szapowałowa

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Językoznawstwa

ul. Grota-Roweckiego 5
41-200 Sosnowiec
aneta.banaszek-szapotalowa@us.edu.pl
ORCID: 0000-0002-3963-6343